

33 let / 45 rpm

Vinyl *Broken Musik* Milana Knížáka v gelbe MUSIK, 2014

gelbe MUSIK, berlínská galerie a obchod zaměřený na umělecké gramofonové desky a partitury končí po 33 letech výstavou a koncertem Milana Knížáka.

gelbe MUSIK byla svým zaměřením na umělecké gramofonové desky a partitury jedinečná. V roce 1982 se gelbe MUSIK zúčastnila festivalu Documenta 7 a od té doby tuto galerii a obchod v berlínské čtvrti Charlottenburg, kterou od roku 1981 vedla Ursula Block ve spolupráci s Wernerem Durandem, znalo i mezinárodní publikum. Výstava *Broken Musik*, jejíž kurátorkou byla Ursula Block v roce 1989 spolu s Michaelem Glasmeierem v galerii DAAD, je považována za jednu z prvních, která pohlíží na gramofonovou desku výhradně jako na umělecký objekt. Katalog k výstavě je po této stránce dodnes standardním dílem a je velmi ceněný.

Již týden je však gelbe MUSIK historií. Dne 10. dubna 2014 zavřela berlínská instituce výstavou českého umělce a performeru Milana Knížáka a závěrečným koncertem v galerii Hamburger Bahnhof po 33 letech svoje brány. Ursula Block tak udělala tlustou čáru za tím, co bylo, a omezila svoje aktivity. Prostory gelbe MUSIK mají být v budoucnu využívány k vedení rozsáhlého archívu a přístupné budou již jen po předchozí dohodě. Finančně se gelbe MUSIK nikdy nevyplácela. Byla především místem kulturní výměny, méně již pak obchodu. Navštěvovali ji zejména hudebníci, skladatelé a choreografové.

Mluvíte-li s Ursulou Block, lze z jejích slov vycítit trochu hořkosti. Publikum za dlouhá léta příliš neomládlo (i když Ursula mluví o tom, že relativně nedávno dokázala přesvědčit skupinu nejprve skeptických dánských studentů o Knížákových zvukových experimentech). Vzhledem k rostoucímu zájmu o gramofonové desky bylo stále těžší prodávat kompaktní disky, které přesto nakonec tvořily hlavní příjem obchodu. Zranitelnost takové instituce vyplňující mezeru na trhu se i vzhledem k uzavírání jiných, podobně zaměřených prodejen projevuje zvláště v Berlíně stále zřetelněji.

Objekt Milana Knížáka na výstavě v gelbe MUSIK, 2014

Skutečnost, že poslední akord zahrál právě Milan Knížák, má svoje důvody: *Broken Music* a její koncepce, kterou rozvinul začátkem šedesátých let, tvoří ve své podstatě hlavní motiv gelbe MUSIK a stala se kmotrem jak pro výstavu uvedenou v roce 1989, tak i pro archív. „Broken Music,“ napsala tehdy Ursula Block v katalogu k výstavě, „znamená rozchod se zděděnými představami z minulosti a začátek něčeho nového. Tento zárodek – sice trochu zjednodušeně, avšak právě proto důvodně – byl dostatečně přesvědčivý, aby v sobě zahrnoval celou výstavu.“

V roce 1963 začal Milan Knížák jako jeden z prvních experimentovat s gramofonovými deskami. Přehrával je zrychleně nebo zpomaleně, brzy poté je začal lámat a znovu skládat dohromady, spalovat a přelepovat, a vytvářet tak vlastní, agresivně znějící skladby vyznačující se změnami a přechody. Podobným způsobem pracoval Knížák později s partiturami: vymazával noty nebo celé takty, měnil údaje o intenzitě a tempu a zasahoval do pořadí při přehrávání.

V souvislosti s poslední výstavou pořádanou v gelbe MUSIK byla k vidění řada Knížákových prací na papíře a gramofonových desek z archívu, mezi nimi i dárek od umělce - „zlatá deska“ s věnováním Ursule Block. Byly rovněž vystaveny přemalované dokumentace Knížákových akcí ve veřejném prostoru. Těmito performancemi opakovaně budil vášně, dokonce byl třikrát vězněn, aniž by zastával jakýkoliv explicitní politický postoj. V roce 1968 mu byl během pobytu v New Yorku zabaven pas. George Maciunas jej tehdy jmenoval ředitelem hnutí Fluxus pro východní Evropu – a přesto se Knížák nikdy zcela nestal součástí tohoto hnutí. Zůstal jako jeden z mála (avšak velmi vlivných) tvůrců, mezi něž patří Maciunas, Allan Kaprow, Pierre Restany, Ursula Block, René Block nebo později Christian Marclay, vysoce postaveným solitérem.

Opening Performance Orchestra, "Re:Broken Music" v Hamburger Bahnhof, 2014

Při koncertě v Hamburger Bahnhof pořádaném ve spolupráci s Freunde Guter Musik e.V. vystoupil Milan Knížák – jako již několikrát v minulosti – spolu se souborem Opening Performance Orchestra, založeným v roce 2006, jehož takzvaná fraction music odkazuje na Knížákovu koncepci a zároveň ji otevírá pro současnost. Knížáková multimediální *Broken Music* předvedená za asistence pražského hudebníka a publicisty Phaerentze trvala přesně 45 minut v návaznosti na přehrávací rychlost gramofonové desky. Ve spontánně vznikající a co do hlasitosti gradující kompozici oba performeři kromě dvou již standardních DJ-gramofonů a mixážního pultu používali klávesy, kazety, kompaktní disky a mikrofon. Byl to většinou Knížák, kdo činil rozhodnutí, a technicky zdatný Phaerentz je realizoval.

Členové Opening Performance Orchestra poté na čtyřech laptotech uvedli přesně 33 minut dlouhou digitální verzi konceptu, včetně nové vizuální složky. Pod titulem *Re:Broken Music* prohnali nahrávky Knížákových kusů svými programy a podrobili jeho základní ideu technické aktualizaci. Přitom bylo zvláště zřetelné, do jaké míry průkopnickou práci odvedl Knížák ve vztahu k základům kompozice formou destrukce, jakož i k práci s nalezeným zvukovým materiálem.

V kontrastu k dnes historicky působící, avšak díky své spontánnosti živé performanci Knížáka a Phaerentze bylo vystoupení Opening Performance Orchestra především velmi hlasité, „hlukové“ a jakožto laptopová performance poměrně statické. Paralelně zobrazené mihotající se a barevně se proměňující pruhy, připomínající vizuální estetiku devadesátých let, dokázaly tento dojem změnit jen částečně. Ani publikum, které spolu s gelbe MUSIK zestárlo, povětšinou nechtělo udělat krok vpřed na cestě do digitální přítomnosti – bez ohledu na skutečnost, že gelbe MUSIK i Ursula Block zůstávaly k novotám v hudbě a jejím styčným plochám s výtvarným uměním vždy otevřené.

Zdroj: frieze d/e, <http://blog.frieze-magazin.de/33-jahre-45-rpm/>

Autorka: Fiona McGovern, 15. dubna 2014

Překlad: ps